

นามปิ่นใหญ่ในตำนาน : ยุทธการตัดไม้ข่มนามด้วยภาษา

บุญเลิศ วิวรรณ

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

e-mail: boonlertwi@windowstlive.com

บทคัดย่อ

นามของปิ่นใหญ่ที่สร้างขึ้นในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ถือว่าเป็นพระอัครมเหสีทางด้านภาษาไทยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 โดยมีลักษณะการใช้คำที่สัมผัสคล้องจองกันแบบฉันทลักษณ์ทุกกระบอกใช้คำยืมภาษาต่างประเทศ มีลักษณะเป็นวลี เล่นพยัญชนะ ใช้คำประสม มีสัมผัสภายในและภายนอก บางกระบอกเขียนแตกต่างจากปัจจุบัน ซึ่งพระองค์ได้พระราชทานนามปิ่นใหญ่โดยยึดตามประวัติการทำศึกสงคราม, ชื่อของตัวละครและอาวุธที่สำคัญในวรรณคดีเด่น, ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสัมพันธ์ไมตรี, ปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์, ชื่อของเทพดา ยักษ์ ในตำนานหรือนวนิยาย และสัตว์ในป่าหิมพานต์, ชื่อของสัตว์ หรือภูตผีปีศาจ, คุณสมบัติของปิ่นใหญ่นั้น ๆ และตั้งโดยยึดคุณธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาสร้างเป็น “นามของปิ่นใหญ่” อันเป็นยุทธการการตัดไม้ข่มนามด้วยภาษาเพื่อให้อริราชศัตรูยำเกรงและเพื่อสร้างกำลังใจให้ทหารผู้ใช้ปิ่นใหญ่

คำสำคัญ : นามปิ่นใหญ่, ตัดไม้ข่มนาม, ภาษา

Cannon's Names in Legend : Tactics for Reverence by Language

Boonlert Wiwan

Department of Thai, Faculty of Humanities, Kasetsart University

e-mail: boonlertwi@windowslive.com

ABSTRACT

Behalf of the cannon, built in the Rattanakosin period. Thailand is considered the genius of the language of King Rama 3, which are characterized by the use of words that rhyme with every barrel is Poetics of foreign loanwords. The phrase is a compound with a NBA Finals run inside and outside. Some gun writers different from the present. Which he graciously signed Artillery, based on history, war, the names of the characters, and weapons in the literature is, the name of an ethnic group with ties, a phenomenon of nature that influence the lives of human beings, the angels giants. in myth or fiction, and animals in the forest creatures, the animals, or ghosts, of artillery that, and based on the merits and principles of Buddhism to establish a “behalf of the cannon” to see its splendor. It is tactics for Reverence by Language. So that the enemy fears and to build support for military artillery.

Keywords : Cannon, Legend, Tactics, Reverence

บทนำ

ปืนใหญ่ ถือว่าเป็นอาวุธทางการทหารที่สำคัญของราชอาณาจักรสยามในการปกป้องบ้านเมืองและต่อสู้กับอริราชศัตรูตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยปรากฏว่าได้ใช้ในการสงครามตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ซึ่งปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 2 จารึกวัดศรีชุม ด้านที่ 1 โดยเป็นลักษณะปืนไฟ มีขาสำหรับวางไว้ บนหลังช้างซึ่งเรียกว่า “**ปืนปากจอบ**” (ศิริรัตน์ วงศ์พาร์ท, 2550 : 43) โดยมีข้อความที่ปรากฏในศิลาจารึกดังกล่าวความว่า

“อันย้อยอุกหัวเจ้าศรีศรีทราธาราจุพามุปีหันหน้าไม่ปาก**ปืนปากจอบ**ยิงอุกรูน้ำมันข้างสรายนันเดินเจ็บหนักหนาคนหนดินก็ยั้งช่อย” (ประเสริฐ ณ นคร, 2547 : 37)

แม้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็ได้รับอิทธิพลและการถ่ายทอดในด้านการสร้างปืนใหญ่จากที่มีการหลอมโลหะเพื่อจัดทำเป็นปืนใหญ่ประจำป้อมปราการพระนครเพื่อป้องกันข้าศึกหรือบรรพบุรุษกษัตริย์ และติดตั้งบนโขนเรือเพื่อใช้สำหรับเคลื่อนที่ได้ในการสงคราม ซึ่งขนาดของปืนใหญ่นั้น อาจจะมีขนาดใหญ่และขนาดเล็ก ตามแต่วัตถุประสงค์ของยุคสมัยที่สร้างว่าต้องการจะนำไปติดตั้ง ณ ที่ใด ซึ่งปืนใหญ่นั้น ถือว่ามีความสำคัญต่อความมั่นคงของเมืองเป็นอย่างมาก เพราะบางเมืองพ่ายแพ้แก่ศัตรูเพราะไม่มี “**ปืนใหญ่**” ก็มี เช่น บ้านบางระจัน เป็นต้น โดยสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นปรากฏชื่อปืนใหญ่หลายกระบอก เช่น “**มหาฤกษ์ มหาไชย มหาจักร มหากาล ชนงสงสา ขวาแตก อังวะเหล็ก พินาศสังหาร มารประไลย ภิรมย์สถาน ตาปขาวกวาดวัด**” (สำนักหอสมุดแห่งชาติ, 2553 : 198)

ปืนใหญ่จึงเป็นเสมือนอาวุธทำลายล้างที่มีความสำคัญในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เพราะหากเปรียบเทียบกับสมัยปัจจุบันแล้ว ปืนใหญ่ก็คือรถถังประจำการในกองทัพไทยนั่นเอง ซึ่งมีความสำคัญต่อการป้องกันบ้านเมืองและประเทศชาติ ปืนใหญ่จึงขาดมิได้หากมีการสงครามเกิดขึ้น ยิ่งมีมากก็ยิ่งได้เปรียบอริราชศัตรู เพราะถือได้ว่ามีอาวุธหนักกว่าฝ่ายตรงกันข้าม เพราะฉะนั้นเมื่อการรบหรือเกิดศึกสงครามขึ้น และหากฝ่ายใดที่ชนะ ก็จะเก็บเอาเสบียงและศาสตราวุธ โดยเฉพาะปืนใหญ่ของฝ่ายที่พ่ายแพ้เพื่อมาใช้งานในฝ่ายตนนั่นเอง ดังปรากฏในประชุมคำให้การกรุงศรีอยุธยา ดังต่อไปนี้

“ครั้นเพลายืน พม่าเลิกข้ามปากไปข้างวัดกุเขาทอง ถึงเพลาย่ำขึ้นค่ำหนึ่ง เดือนหกพม่าเอา**ปืนใหญ่**เข้ามาตั้ง ณ วัดหน้าพระเมรุจังกายิงระดมเอาพระราชวัง และพระที่นั่งสุริยารินทร์ทั้งกลางวันกลางคืน พอเจ้าอังวะทรงประชวรลง จึงให้กองทัพไปทางเมืองเหนือ แต่ ณ เดือนหกขึ้นสองค่ำปะมะโรง โทศก ถึงตำบลตะเภาทะเลนอกด่านระแหงเป็นระหว่ง มัชฌิมวิถีก็สวรรคตเสวยราชสมบัติได้แปดปี...ฝ่ายข้างกรุงเทพมหานครนั้น ให้ชุดได้**ปืน**กระสุนสามนิ้วสี่นิ้ว ณ ค่ายหลวงพระเจ้าอังวะนั้นสี่สิบบอก แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นฝ่าสมเด็จ พระเชษฐาธิราช ณ พระที่นั่งสุริยารินทร์เนื่อง ๆ” (สำนักหอสมุดแห่งชาติ, 2553 : 498)

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ การสงครามกับประเทศเพื่อนบ้านยังไม่ขาดหาย พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ทรงเห็นความสำคัญของการสร้างป็นใหญ่ประจำกองทัพ ประจำเรือ และประจำป้อมปราการ จึงมีพระบรมราชโองการให้สร้างป็นใหญ่เพื่อใช้ในการสงคราม โดยสร้างเป็นคู่ ซึ่งได้รับการช่วยเหลือจากชาวตะวันตกในการหล่อป็นใหญ่และเครื่องยิงกระสุน เพื่อให้มีลักษณะคล้ายกับป็นใหญ่ของชาวตะวันตก ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงเห็นความสำคัญของป็นใหญ่ จึงได้พระราชทานนามของป็นใหญ่ที่มีความสำคัญต่อการปกป้องบ้านเมืองขึ้น เช่น ขอมดำดิน จินสาวไส้ ไทยใหญ่เล่นหน้า เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนบทความเห็นว่า การสร้างคำให้เป็น “ชื่อ” หรือ “นาม” ของ “ป็นใหญ่” นั้นมีความน่าสนใจมากเพราะสามารถเห็นความงามในการใช้ภาษาด้านรูปคำและฉันทลักษณ์ พร้อมทั้งความหมายที่ชวนให้เห็นคุณค่าของวรรณกรรมเด่น ๆ ที่มีส่วนในการนำชื่อของตัวละคร ศัตว์ และอาวุธมาใช้ในการขนานนามป็นใหญ่ เพื่อให้เป็นที่เกรงขามของอริราชศัตรู และเป็นการสร้างกำลังใจการออกรบของเหล่าทหารหาญผู้ใช้ป็นใหญ่นั้น ๆ อีกทั้งเป็นการยกพระเกียรติของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐและทรงมีพระอัจฉริยภาพด้านภาษาไทยในการพระราชทานนามป็นใหญ่ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการใช้ภาษาไทยในการสร้างนามป็นใหญ่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์
2. เพื่อศึกษาที่มาและความหมายของนามป็นใหญ่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบการใช้ภาษาไทยในการสร้างนามป็นใหญ่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์
2. ทำให้ทราบที่มาและความหมายของนามป็นใหญ่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

ขอบเขตของการศึกษา

นามของป็นใหญ่จำนวน 91 กระบอก ที่ปรากฏในจดหมายเหตุว่าด้วยการพระราชทานนามป็นใหญ่ทั้งเก่าและใหม่ จุลศักราช 1187 (พ.ศ. 2368)

พระราชประวัติและพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3

“พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3” เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 โดยมีพระราชชนนี คือ “เจ้าจอมมารดาเย็น” ซึ่งภายหลังได้ดำรงพระอิสริยยศเป็น “สมเด็จพระศรีสุราลัย พระบรมราชชนนีพันปีหลวง

ในรัชกาลที่ 3” พระองค์เสด็จพระราชสมภพเมื่อวันที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2330 ณ พระราชวังเดิม โดยมีพระนามเดิมว่า “หม่อมเจ้าชายทับ”

ต่อมา พ.ศ. 2356 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งราชวงศ์จักรี พระบรมชนกนาถของพระองค์ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สถาปนาให้ดำรงพระยศเจ้าต่างกรม มีพระนามว่า **“พระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์”** ขณะที่พระองค์มีพระชนมายุได้ 26 พรรษา ด้วยมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน ทั้งพระพุทธศาสนา อักษรศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ สถาปัตยกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านพาณิชยศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ ทำให้เป็นที่วาง พระราชหฤทัยจากสมเด็จพระบรมชนกนาถ ให้กำกับราชการโดยดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ในกรมต่าง ๆ เช่น กรมท่า กรมพระคลังมหาสมบัติ กรมตำรวจ และยังทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านการพิจารณาพิพากษาคดีความแทนพระบรมราชชนกอยู่เสมอ จึงทำให้ทรงมีพระอัจฉริยภาพในการบริหารราชการแผ่นดินเป็นอย่างดี

และวันที่ 21 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2367 **“พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย”** เสด็จสวรรคตโดยมิได้ทรงแต่งตั้งรัชทายาทแก่พระราชโอรสพระองค์ใด เจ้านายและขุนนางชั้นผู้ใหญ่ จึงประชุมหารือแล้วลงมติถวายพระราชสมบัติให้แก่ **“พระเจ้าลูกเธอ กรมหมื่นเจษฎาบดินทร์”** เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 3 แห่งราชวงศ์จักรีพระนามว่า **“พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว”** เมื่อวันที่ 27 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2367 ทรงครองสิริราชสมบัติเป็นระยะเวลา 27 ปี และเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 2 เดือนเมษายน พ.ศ. 2394 โดยมีพระชนมายุทั้งสิ้น 64 พรรษา

พระปรีชาสามารถของ **“พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3”** ด้านอักษรศาสตร์ ที่มีผลต่อ **“การพระราชทานนามปิ่นใหญ่”** นั้น มีหลายด้าน เช่น พระองค์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมตำรับตำราและวิชาความรู้ต่าง ๆ เช่น ตำรายา วรรณคดี และโบราณคดีต่าง ๆ แล้วจารึกลงบนแผ่นศิลาไว้รอบพระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เพื่อจะได้เป็นมหาวิทยาลัยและห้องสมุดของชาวสยาม อีกทั้งวรรณคดีที่มีชื่อเสียงจากพระอัจฉริยภาพด้านอักษรศาสตร์ของพระองค์ คือ โคลงยอพระเกียรติรัชกาลที่ 2, เสภาขุนช้างขุนแผนบางตอน (เช่น ตอนขุนช้างขอนางพิมและขุนช้างตามนางวันทอง), บทละครเรื่องสังข์ศิลป์ไชย, เพลงยาวต่าง ๆ เช่น เพลงยาวปลงสังขาร เพลงยาวกลบท, โคลงปราบดาภิเษก, บทกลอนเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เช่น โคลงลงปูเจ้า โคลงฤๅษีตัดตน บทสักวา บทสร้อยเพลงร้อยแก้ว ได้แก่ นิทานแทรกในเรื่องนางนพมาศ เรื่องนกต้อยติ๊ด นางช้าง นางนกระเรียน ซึ่งถือว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่มีพระปรีชาสามารถด้านความมั่นคง ด้านพระพุทธศาสนา ด้านอักษรศาสตร์ ด้านการศึกษา

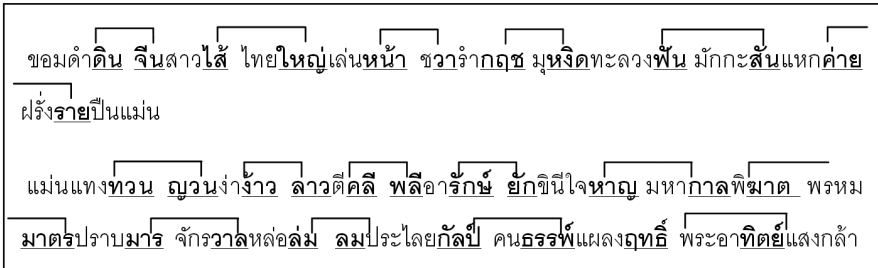
ด้านความเป็นอยู่ ด้านการค้าขายระหว่างประเทศ และด้านศิลปกรรม ที่ทำให้เมืองสยามมีความเจริญรุ่งเรืองในยุคนั้น

นามของป็นใหญ่ทั้งเก่าและใหม่สมัยรัตนโกสินทร์

เมื่อวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น 7 ค่ำ เวลาเช้า 2 โมง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3) ได้พระราชทานนามป็นใหญ่ทั้งเก่าและใหม่ ที่เคยประจำการในกองทัพของราชอาณาจักรสยาม จำนวน 91 กระบอก ซึ่งมีนามที่ไพเราะและมีความสัมผัสคล้องจองดังนี้

“ขอมดำดิน จินสาวไส้ ไทยใหญ่เล่นหน้า ขวารักฤช มุหิจิตหลวงพิน มักระสัน แห่ค่าย ผรั่งรายปืนแมน แมนแทงทวน ญวนง่าง้าว ลาวตีคลี พลืออาร์กษ ยักขินีใจหาญ มหากาลพิฆาต พรหมมาตรปราบมาร จักรวาลหล่อล่อม ลมประไลยกัลป์ คนธรรพ์แผลงฤทธิ์ พระอาทิตย์แสงกล้า มหาจักรกรต บรรพตบดสัตว์ สุรผัดผ่าพล นิลนนท์แทงเขน สุแสน แสนหาญ สุรการแสนแก้ว พลายแก้วแกว่งดาพ ไวยราพพาตรอง องค์โถมพิน ป้องตันหักคอเสือ ผีเสื้อสูบลีด ปิศาจเชือดฉีกิน พระอินทรวางจักรแก้ว พระเพลิงแผ้วชาติ ธรณีไหว ไผ่มหากาล มารกระบิล ศิลปนารายณ์ สายอัสนี อินทรีกลืนช้าง พาลีส้างกองกุ่ม รามสูรขวางขวาน ยมบาลจับสัตว์ นิลพัทแปลงกาย ลอยชายเข้าวัง กำลังเพ็ชชิง ตรึงบาดาล มารประไลย ไตรภพพ่าย นารายณ์สังหาร ชมพูภูลแผลงฤทธิ์ อินทรีชิตศาสตร พญาธร ถอนรัง กำลังอวดาร พญาสารหักค่าย เสือร้ายแผ่นทยาน ราชสีห์ผลาญสัตว์ พระพายพัดล้างทวีป สุครีพหักฉัตร หนุมานตัดเศียรไมยราพ พระอิศวรปราบจักรวาล พระกาลผลาญโลก โหมกซัคคีต์ ปรปักษ์เป็นจุล พระพิรุณแสนท่า พลิกสุธาหยาบ อสุรกายจับฟาด กวาดพระสุธา ฟ้าพาดสาย นาคราชปรายพิษ พระอาทิตย์เจ็ดดวง ราหูทะลวงคว่างจักร หักเมืองมาร บาดาลถล่ม ล่มไกรลาส มัจจุราชสังหาร อวดารผลาญราพณ์ ปราบพระนคร ถอนพระสุเมรุ พญาตานี มหาฤกษ์ มหาชัย มหาจักร มหาปราบ แก้วมลายู คูเมืองขวามังกรใจกล้า เหาใจร้าย ปราบอั้งวะ ชนะหงสา นารายณ์ปราบยุค รักษาพระศาสนา สัมมาทิฐิ”

ผู้เขียนบทความพบว่า เมื่อนำนามป็นใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานนามไว้ทั้ง 91 กระบอก มาเรียงกัน หากมองในแง่ของความสัมผัสคล้องจอง หรือ ฉันทลักษณ์ทางภาษา ก็จะมีลักษณะเป็นแบบ “ร่ายยาว” เพราะนามป็นใหญ่แต่ละกระบอกนั้น ส่วนใหญ่จะมีจำนวนคำไม่น้อยกว่า 4 คำ และไม่เกิน 5 คำ และมีสัมผัสคล้องจองตามแบบฉันทลักษณ์ของ “ร่ายยาว” ดังนี้

จากนามป็นใหญ่ข้างต้น จะเห็นความอลังการด้านการสร้างคำเพื่อให้เป็นชื่อของ “ป็นใหญ่” ซึ่งเป็นอาวุธประจำกองทัพสยามที่สำคัญและมีความสัมผัสคล้องจองแบบ “ร่ายยาว” โดยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ผู้ทรงมีพระอัจฉริยภาพด้านภาษาไทย จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามไว้ โดยใช้ภาษาไทยที่มีความไพเราะ สัมผัสคล้องจอง แผ่คำนิยม ประวัติศาสตร์ วรรณกรรม และหลักคำสอนไว้อย่างน่าสนใจ นอกเหนือจากนี้ ชื่อของป็นใหญ่ข้างต้นบางกระบอก เมื่อเอ่ยชื่อแล้ว อาจจะเป็นการข่มขวัญ อริราชศัตรู หรือเป็นการสร้างกำลังใจในการสู้รบกับข้าศึก ให้กับเหล่าทหารที่ประจำการและใช้ป็นใหญ่กระบอกนั้นในการต่อสู้ในคราวศึกสงคราม เป็นการสร้างความอึกเขมและแรงบันดาลใจให้กับทหารในการใช้ป็นใหญ่ด้วยความมุ่งมั่นเพื่อเอาชนะข้าศึกในการออกรบแต่ละครั้งนั่นเอง

การใช้ภาษาไทยในการสร้างนามป็นใหญ่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

นามป็นใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้ทั้ง 91 กระบอกนั้น มีลักษณะการสร้างคำที่หลากหลายด้วยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงปรากฏมีการใช้คำภาษาไทย คำภาษาบาลี คำภาษาสันสกฤต และคำภาษาเขมร อีกทั้งคำยืมภาษายุโรป มาตั้งขนานนามป็นใหญ่ โดยส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นประโยคและวลี มีการเล่นพยัญชนะ เล่นสัมผัสในวรรค และระหว่างวรรคตามแบบฉันทลักษณ์คือ ร่ายยาว มีการใช้คำประสมตามแบบไวยากรณ์ไทยดังนี้

1. ใช้คำยืมภาษาต่างประเทศประสมกับคำไทย หรือคำยืมภาษาต่างประเทศทั้งหมด

นามป็นใหญ่ที่ใช้ภาษาไทยที่เป็นคำมูล ประสมกับคำยืมภาษาต่างประเทศทั้งภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต และภาษาเขมร หรือบางคำอาจจะเป็นภาษาต่างประเทศทั้งหมด ดังนี้

1.1 ขอมดำดิน	(ภาษาเขมร+ภาษาไทย+ภาษาไทย)
1.2 ขวาร์กาย	(ภาษามลายู+ภาษาไทย+ภาษาสันสกฤต)
1.3 จีนสาวไส้	(ภาษาจีน+ภาษาไทย+ภาษาไทย)
1.4 ฝรั่งเศสปิ่นม้วน	(ภาษาฝรั่งเศส+ภาษาไทย+ภาษาไทย+ภาษาไทย)
1.5 จักรวาลหลอหล่ม	(ภาษาสันสกฤต+ภาษาไทย+ภาษาไทย)
1.6 คนธรรพ์แปลงฤทธิ์	(ภาษาสันสกฤต+ภาษาเขมร+ ภาษาสันสกฤต)
1.7 บรรพตบดสัตว์	(ภาษาสันสกฤต+ภาษาไทย+ภาษาสันสกฤต)
1.8 นาคราชปรายพิษ	(ภาษาบาลี+ภาษาไทย+ภาษาสันสกฤต)

นามป็นใหญ่ที่ใช้คำยืมภาษาต่างประเทศในการพระราชทานเป็นชื่อป็นใหญ่นั้น ประกอบด้วยภาษาต่างประเทศ จำนวน 6 ภาษา คือ ภาษามลายู, ภาษาบาลี, ภาษาสันสกฤต, ภาษาจีน, ภาษาฝรั่งเศส และภาษาเขมร ซึ่งล้วนเป็นภาษาที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนที่มาอาศัยอยู่ในดินแดนสยาม และเป็นภาษาทางศาสนาที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงมีพระปรีชาสามารถอยู่แล้ว

2. ขนานนามป็นใหญ่แล้วสำเร็จรูปเป็น “วลี”

นามป็นใหญ่เมื่อขนานนามเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจจะมีลักษณะเป็นวลี คือ เป็นส่วนเติมเต็มของประโยค โดยอาจจะเป็นนามวลี และกริยาวลี ดังนี้

2.1 ทักเมืองมาร	(กริยาวลี)
2.2 พลิกพสุธาหาย	(กริยาวลี)
2.3 ไผ่หากาล	(นามวลี)
2.4 พระพิรุณแสนหา	(นามวลี)

นามป็นใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงพระราชทานนั้น หากพิจารณาให้ดีก็จะใช้คำไม่ยาวมากนัก อาจจะเพื่อให้ชื่อของป็นใหญ่นั้น ๆ เย้ยได้อย่างสะดวก เมื่อพิจารณาตามโครงสร้างของคำแล้วก็จะพบว่า “บทสำเร็จของนามป็นใหญ่” จะมีลักษณะเป็นวลี 2 ประเภทเท่านั้น คือ “นามวลี” และ “กริยาวลี” ซึ่งก็แฝงความหมายให้กว้างขวางมีความหมายเชิงสร้างอานุภาพให้น่ากลัวสำหรับอริราชศัตรู

3. ขนานนามป็นใหญ่โดยการเล่นพยัญชนะให้มีความไพเราะ

นามป็นใหญ่เมื่อขนานนามเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจจะมีลักษณะการเล่นคำโดยเฉพาะตัวพยัญชนะ เพื่อให้มีความไพเราะ ดังนี้

3.1 จักรวาลหลอหล่ม	(หล่อ-ลุ่ม)
3.2 แม่นแท่งทวน	(แท่ง-ทวน)

3.3 ญวนง่าว้าว (ง่า-ง้าว)

3.4 สุเสนแสนหาญ (สุ-เสน-แสน)

3.5 สรผัดผ่าพล (ผัด-ผ่า-พล)

ความพิเศษอย่างหนึ่งของนามป็นใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงพระราชทานนั้น พระองค์ได้ทรงประดิษฐ์ประดอยชื่อของป็นใหญ่ให้มีการเล่นเสียงพยัญชนะ โดยการสร้างคำ 2-3 คำให้อยู่ติดกัน เพื่อง่ายต่อการออกเสียงและสร้างความไพเราะให้เกิดขึ้น ต่อการเรียกชื่อป็นใหญ่ไม่ให้เกิดขัดกัน อาจจะวางไว้ข้างหน้าของชื่อป็นใหญ่หรือวางไว้ข้างหลังของชื่อป็นใหญ่ก็ได้

4. ขนานนามป็นใหญ่โดยการใช้คำประสมเป็นหนึ่งในชื่อ

นามป็นใหญ่เมื่อนามนามเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจจะมีลักษณะการใช้คำประสม เพื่อให้มีความหมายตามที่มาของป็นใหญ่ ดังนี้

4.1 จิ้นสาวไส้ (สาว-ไส้)

4.2 ไทยใหญ่เล่นหน้า (เล่น-หน้า)

4.3 มักกะสันแหกค่าย (แหก-ค่าย)

4.4 ลอยชายเข้าวัง (ลอย-ชาย)

4.5 พญาสารหักค่าย (หัก-ค่าย)

การสร้างนามป็นใหญ่บางกระบอก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงใช้ลักษณะการสร้างคำแบบไทย คือ “การประสมคำ” แต่อาจจะมี ความหมายเชิงสำนวนด้วย เพื่อให้นามของป็นใหญ่นั้นมีลักษณะเป็นการใช้ภาษาไทย แต่มีความหมายแฝง มีความหมายเชิงอำนาจและสามารถที่จะเอาชนะอริราชศัตรูได้โดยคำประสมที่สำเร็จเป็นนามป็นใหญ่นั้น ส่วนใหญ่สร้างด้วย “คำกริยา + นาม” เช่น สาวไส้ เล่นหน้า แหกค่าย เป็นต้น

5. ขนานนามป็นใหญ่โดยมีการใช้คำสัมผัสเพื่อให้มีความไพเราะ

นามป็นใหญ่เมื่อนามนามเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจจะมีลักษณะการใช้คำสัมผัสเพื่อให้ นามป็นใหญ่กระบอกนั้นมีความไพเราะ ดังนี้

5.1 ลาวตีคลี (ตี-คลี)

5.2 บรรพตบดสัตว์ (บด-บด)

5.3 พญาขรถอนรัง (ขร-ถอน)

5.4 พระกาลผลาญโลก (กาล-ผลาญ)

5.5 อวตารผลาญราพณ์ (ตาร-ผลาญ)

เนื่องจากนามป็นใหญ่มีลักษณะเป็นแบบ “ร้าย” เพราะฉะนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ซึ่งทรงเป็นนักปราชญ์ด้านฉันทลักษณ์อยู่แล้ว จึงทรงพระราชทานนามป็นใหญ่ให้มี “สัมผัสใน” โดยเน้น “สัมผัสสระ” เพื่อให้เกิดความไพเราะในการเรียกชื่อนามป็นใหญ่ นั้น ๆ อาจจะอยู่กลางคำ หรือท้ายคำก็ได้ เช่น พระกาลผลาญโลก, อวตารผลาญราพณ์ เป็นต้น

6. ขนานนามป็นใหญ่มีการใช้คำสัมผัสระหว่างวรรค (กระบอก) เพื่อความไพเราะ

นามป็นใหญ่เมื่อนามป็นเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจจะมีลักษณะการใช้คำสัมผัสระหว่างวรรค หรือระหว่างกระบอก เพื่อให้นามป็นใหญ่กระบอกนั้นมีความไพเราะ สัมผัสคล้องจองกัน ดังนี้

- 6.1 พลีอาร์ักษ์ ยักษ์ขึ้นใจหาญ มหากาลพิฆาต
- 6.2 พลายแก้วแก้วดาพ ไวยราพฟาดรธ องคทโถมฟัน
- 6.3 ศิลปนารายณ์ สายอสนี อินทริกลืนช้าง
- 6.4 พระพิรุณแสนหา พลิกพสุธาหงาย อสุรกายจับฟาด
- 6.5 แม่นแทงทวน ญวนง่าง้าว ลาวตีคี่

ความไพเราะของนามป็นใหญ่ที่มีลักษณะเป็นแบบ “ร้าย” นั้น เกิดขึ้นได้จากการสร้างนามป็นใหญ่ให้มี “สัมผัสนอก” หรือ “สัมผัสระหว่างวรรค” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้พระราชทานให้นามป็นใหญ่มี “สัมผัสนอก” นี้เมื่อเอ่ยป็นใหญ่ทั้งหมดไปพร้อมกัน ตามลักษณะการอ่านร้าย และมีความพิเศษอย่างหนึ่งคือ หากอ่านย้อนกลับมาก็สามารถสัมผัสคล้องจองได้เช่นเดียวกันแต่อาจจะไม่ทุกกระบอก ดังนี้

- โถมฟันองคท ฟาดรธไวยราพ แก้วดาพพลายแก้ว
- กลืนช้างอินทริ อสนีสาย นารายณ์ศิลป
- คี่ตีลาว ง่าง้าวญวน ทวนแทงแม่น

7. ขนานนามป็นใหญ่โดยมีการเขียนคำที่แตกต่างกับคำที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

นามป็นใหญ่เมื่อนามป็นเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจจะมีลักษณะการใช้คำที่แตกต่างจากคำที่เขียนอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

7.1 พรหมมาตราบาร	คำที่ขีดเส้นใต้ปัจจุบันใช้	พรหมมาสตรี
7.2 พลายแก้วแก้วดาบ	คำที่ขีดเส้นใต้ปัจจุบันใช้	ดาบ
7.3 ไวยราฟฟาดรณ	คำที่ขีดเส้นใต้ปัจจุบันใช้	ไวยราฟ
7.4 องค์พจมน	คำที่ขีดเส้นใต้ปัจจุบันใช้	องค์
7.5 พระอิศวรปราบจักรวาล	คำที่ขีดเส้นใต้ปัจจุบันใช้	จักรวาล

การเขียนคำไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นนั้น อาจจะมีลักษณะทางไวยากรณ์ด้านการเขียนยังไม่ตายตัว ทำให้การเขียนคำบางคำ อาจจะใช้ “ตัวสะกด” ได้หลายอย่าง เนื่องจากเขียนตามเสียงพูด การใช้ตัวสะกดจึงแตกต่างจากปัจจุบัน จนกระทั่งไวยากรณ์ไทยด้านการใช้ตัวสะกด เป็นระบบ การเขียนจึงเป็นระบบเดียวกัน เพราะฉะนั้น นามป็นใหญ่บางกระบอก อาจจะใช้ตัวสะกดแตกต่างจากปัจจุบันบ้าง แต่ความหมายมิได้เปลี่ยนแปลงแต่ประการใด

ทัศนคติในการสร้างนามป็นใหญ่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

นามป็นใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 3 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้ทั้ง 91 กระบอกนั้น มีทัศนคติในการสร้างคำที่หลากหลายตามอนุภาพขนาด หรือประวัติการต่อสู้กับข้าศึก หรือตามคตินิยมในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น หรือบางกระบอก ก็ได้ขนานนามตามแหล่งที่มาของการได้รับป็นใหญ่กระบอกนั้น โดยผู้เขียนบทความได้แยกประเภทไว้ดังนี้

1. ตั้งตามประวัติการทำศึกสงคราม

นามป็นใหญ่ที่ตั้งตามประวัติการต่อสู้ คือ ป็นใหญ่บางกระบอกได้ออกรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับเหล่าทหารหาญของกองทัพสยาม จนได้รับชัยชนะ จึงได้รับการขนานนามตามประวัติการต่อสู้ของป็นใหญ่กระบอกนั้นดังนี้

- 1.1 **ขอมดำดิน** หมายถึง ป็นที่ยิงกระสุนออกไปได้อย่างรวดเร็ว
- 1.2 **ปราบพระนคร** หมายถึง ป็นที่มีประวัติการยกทัพไปปราบเมืองละแวก
- 1.3 **ปราบอังวะ** หมายถึง ป็นที่มีประวัติการยกทัพไปปราบกรุงอังวะ พ.ศ. 2335
- 1.4 **ชนะหงสา** หมายถึง ป็นที่มีประวัติการยกทัพไปปราบกรุงอังวะ พ.ศ. 2335

นามป็นใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้พระราชทานนามไว้ นั้น บางกระบอกสามารถบอกที่มาได้ว่ามี “**ประวัติการทำศึกสงคราม**” กับเมืองใดบ้าง ซึ่งป็นกระบอกนั้นอาจจะมืบทบาทสำคัญจนสามารถเอาชนะอริราชศัตรูในเมืองนั้นได้ เพื่อเป็นการยกย่องป็นใหญ่กระบอกนั้น จึงพระราชทานนามป็นใหญ่ให้สามารถบ่งบอกประวัติการรบกับข้าศึกได้ โดยที่ปรากฏจะเกี่ยวข้องกับ 3 เมือง คือ **เมืองพระนคร เมืองหงสาวดี และเมืองอังวะ** เป็นต้น

2. ตั้งโดยยึดตามชื่อของตัวละครและอาวุธที่สำคัญในวรรณคดีเด่น

นามป็นใหญ่ที่ตั้งโดยการยึดตามชื่อของตัวละคร และอาวุธที่สำคัญในรามเกียรติ์ คือ ป็นใหญ่บางกระบอกได้รับการขนานนามตามชื่อของตัวละครในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์ ซึ่งเป็นวรรณคดีชิ้นสูงที่ได้รับความนิยมในราชสำนัก และตัวละครดังกล่าวล้วนมีแต่ความกล้าหาญในการสู้ศึกสงคราม จึงได้ถูกนำมาตั้งเป็นชื่อของป็นใหญ่ดังนี้

- 2.1 **อินทรีขิตศาสตร** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติดุจอินทรีขิต บุตรของทศกัณฐ์
- 2.2 **พรหมาสตรปราบมาร** หมายถึง ป็นที่มีอิทธิฤทธิ์ดังศรของพระรามปราบมาร
- 2.3 **สุรผัดผ่าพล** หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายกองทัพดังอสุผัดบุตรหนุมาน
- 2.4 **นิลนันทแห่งเขน** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติดุจนิลนันท บุตรของพระเพลิง
- 2.5 **สุเสนแสนหาญ** หมายถึง ป็นใหญ่เปรียบดุจสุเสน ซึ่งมีฤทธิ์เทียบเท่าหนุมาน
- 2.6 **สุกรารแสนแกล้ว** หมายถึง ป็นใหญ่เปรียบดุจสุกรานต์ เทพเจ้าแห่งชัยชนะ
- 2.7 **พลายแก้วแก่งดาพ** หมายถึง ป็นใหญ่เปรียบดุจพลายแก้ว ที่มีดาบฟ้าฟัน
- 2.8 **ไวยราพฟาดรถ** หมายถึง ป็นใหญ่ดุจไวยราพณ์ ซึ่งเป็นยักษ์เมืองบาดาล
- 2.9 **องคทโจมพิน** หมายถึง ป็นใหญ่ดุจองคต วานรทหารเอกของพระราม
- 2.10 **รามสุรคว่างขวาน** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติดุจยักษ์รามสุร ที่มีฤทธิ์มาก
- 2.11 **นิลพัทแปลงกาย** หมายถึง ป็นใหญ่ดุจวานรนิลพัท บุตรพระกาฬ
- 2.12 **ชมพูภาคแผลงฤทธิ์** หมายถึง ป็นใหญ่ดุจวานรชมพูพานบุตรพญาพาลี
- 2.13 **สุครีพหักจักร** หมายถึง ป็นใหญ่ดุจสุครีพเจ้าเมืองขีดขินนำของหนุมาน
- 2.14 **โมกขศักดิ์** หมายถึง ป็นใหญ่ดุจหอกโมกขศักดิ์เป็นอาวุธของกุมภกรรณ
- 2.15 **หนุมานตัดเศียรไวยราพ** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติดุจฤทธิ์ของหนุมาน
- 2.16 **พระกาลผลาญโลก** หมายถึง ป็นใหญ่มีการทำลายดุจฤทธิ์ของพระราหู

นามป็นใหญ่ที่พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้พระราชทานนามไว้ นั้น บางกระบอกยึดตามตัวละครในวรรณคดีเอกของไทย เช่น รามเกียรติ์ ขุนช้างขุนแผน

เป็นต้น โดยมีตัวละครทั้งที่เป็นฝ่ายดี จำนวน 12 กระบอก คือ พรหมมาตร, สุรผัด, นิลนนท์, สุเสน (สุรเสน), สุรการ (สุรกานต์), พลายแก้ว, องค์ (องค์ต), นิลพัท, สุครีพ, หนุมาน (หนุมาน) และ ขมพูกาล (ขมพูพาน) และฝ่ายไม่ดี จำนวน 5 กระบอก คือ อินทรชิต, ไวยราพ, รามสูร, พระกาล และ โมกษศักดิ์ ย่อมแสดงให้เห็นหลักการ 2 ประการ คือ ประการแรก พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 อาจจะทรงให้การยอมรับว่าตัวละครดังกล่าวข้างต้นนั้น มีอิทธิฤทธิ์ มีอำนาจมาก เมื่อนำมาใช้ในการพระราชทานนามปืนใหญ่จะทำให้ปืนใหญ่กระบอกนั้น ๆ มีอำนาจพหุเช่นเดียวกันกับอิทธิฤทธิ์ของตัวละครนั้น ๆ ประการที่ 2 คือ เน้นใช้ชื่อของตัวละครที่อยู่ในฝ่ายของพระราม คือฝ่ายดี ในการพระราชทานนามปืนใหญ่นั้นเอง

3. ตั้งโดยยึดตามชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสัมพันธ์ไมตรี

นามปืนใหญ่ที่ตั้งโดยการยึดตามชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสัมพันธ์ไมตรีกับราชอาณาจักรสยามตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ซึ่งอาจจะมีการไปมาหาสู่ หรือการได้รับความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ระหว่างกันและกัน จึงได้ถูกนำมาตั้งเป็นชื่อของปืนใหญ่นี้

3.1 **จีนสาวไส้** หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีคุณสมบัติทำลายล้าง โดยอ้างถึงชาวจีน

3.2 **ไทยใหญ่เล่นหน้า** หมายถึง ปืนใหญ่ที่สามารถทำลายล้างโดยอ้างถึงชาวไทยใหญ่

3.3 **ขวาร์กฤษ** หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีคุณสมบัติทำลายล้าง โดยอ้างถึงชาวขวา

3.4 **มูหิจดทะเลวงพัน** หมายถึง ปืนใหญ่ที่สามารถทำลายล้าง โดยอ้างถึงชาวมลายู

3.5 **มักกะสันแหกค่าย** หมายถึง ปืนใหญ่ที่สามารถทำลายล้างโดยอ้างถึงชาวอินโดนีเซีย

3.6 **ฝรั่งรายปืนแม่น** หมายถึง ปืนใหญ่สามารถทำลายล้างโดยอ้างถึงชาวตะวันตก

3.7 **ญวนง่าจ้าว** หมายถึง ปืนใหญ่สามารถทำลายล้างโดยอ้างถึงชาวเวียดนาม

3.8 **ลาวตึคลี** หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีคุณสมบัติการทำลายล้าง โดยอ้างถึงชาวลาว

3.9 **ขอมดำดิน** หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีคุณสมบัติการทำลายล้าง โดยอ้างถึงชาวขอม

ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 มีกลุ่มชนหลายชาติพันธุ์มาอาศัยอยู่ในกรุงสยาม เพื่อติดต่อค้าขายและรับราชการในกรุงสยามด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อมีการพระราชทานนามปืนใหญ่ ก็มีการนำชื่อกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้น มาขนานนามปืนใหญ่ โดยมีชื่อกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 9 กลุ่ม คือ จีน, ไทยใหญ่, ขวา, มูหิจด (มลายู), มักกะสัน (อินโดนีเซีย), ฝรั่ง (ยุโรป), ญวน (เวียดนาม), ลาว และ ขอม (กัมพูชา) ซึ่งก็เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า ในยุคนั้น ได้มีกลุ่มชนเหล่านี้อาศัยอยู่กับคนไทย อาจจะเพื่อการค้าขาย รับราชการ หรือเพื่อสานสัมพันธ์ไมตรี

4. ตั้งโดยยึดตามชื่อของปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์

นามป็นใหญ่ตั้งโดยยึดตามชื่อของปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์ ทั้งดิน น้ำ ลม ไฟ หรือ จักรวาล ซึ่งมีอิทธิพล มีพลัง และมีอำนาจ ทำให้ชีวิตของมนุษย์ดำเนินไปได้ หรือล่มสลายได้ เพราะฉะนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงนำเอาอิทธิพลหรือพลังอำนาจเหล่านั้นมาตั้งเป็นชื่อของป็นใหญ่ดังนี้

- 4.1 มหากาลพิฆาต หมายถึง ป็นที่มีอำนาจทำลายล้างจุรราหูที่มีอำนาจมาก
- 4.2 จักรวาลหลอ่ล่ม หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติการทำลายล้างแม้แต่จักรวาล
- 4.3 ลมประไลยกัลป์ หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติการทำลายล้างประดุจลม
- 4.4 พระอาทิตย์แสงกล้า หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติทำลายล้างเหมือนอาทิตย์
- 4.5 บรรพตบดลัศว์ หมายถึง ป็นใหญ่สามารถทำลายล้างเหมือนภูเขาล่มสัศว์
- 4.6 พระเพลิงแฉ้วธาตรี หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายล้างเหมือนไฟเผาปฐพี
- 4.7 ธรณืไหว หมายถึง ป็นใหญ่สามารถทำลายล้างเหมือนทำให้แผ่นดินไหวได้
- 4.8 ไฟมหากาล หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายล้างเหมือนเปลวไฟอันแรงกล้า
- 4.9 สายอสนี หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติการทำลายล้างเหมือนสายฟ้าผ่า
- 4.10 พลิกพระสุธาหงาย หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายล้างเหมือนพลิกแผ่นดิน
- 4.11 ตริงบาดาล หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายล้างเหมือนยึดเมืองบาดาลได้
- 4.12 พระพายพัดล้างทวีป หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายล้างเหมือนอำนาจลม
- 4.13 พระพิรุณแสนท่า หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายล้างดุจอำนาจสายฝน
- 4.14 กวาดพระสุธา หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายล้างเหมือนกวาดแผ่นดิน
- 4.15 ฟ้าฟาดสาย หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติทำลายล้างเหมือนอำนาจสายฟ้า
- 4.16 พระอาทิตย์เจ็ดดวง หมายถึง ป็นใหญ่ที่สามารถทำลายดุจพลังพระอาทิตย์
- 4.17 ล่มไกรลาส หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติทำลายแม้กระทั่งเขาไกรลาส
- 4.18 ถอนพระสุเมรุ หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติทำลายแม้กระทั่งเขาพระสุเมรุ

นามป็นใหญ่บางกระบอก ได้รับการพระราชทานนามจากสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยธรรมชาติ และปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่มีพลังอำนาจเหนือความสามารถของมนุษย์ เช่น ความมืด, โลก, ลม, ภูเขา, ไฟ, แผ่นดิน, ท้องฟ้า, น้ำ, ฝน, พระอาทิตย์ เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ทรงให้ความสำคัญ จึงนำขนานนามป็นใหญ่ด้วยคำไวพจน์ที่นำเกรงขาม คือ มหากาล, จักรวาล, ลม, พระพาย, บรรพต, ไกรลาส, พระสุเมรุ, พระเพลิง, ไฟ, ธรณื, พระสุธา, อสนี, บาดาล, พระพิรุณ, ฟ้า พระอาทิตย์ ซึ่งคำเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในการประกอบให้เป็นนามป็นใหญ่เพื่อให้มีพลังอำนาจจุปรกฏการณ์ทางธรรมชาติ

5. ตั้งโดยยึดตามชื่อของเทพ, ยักษ์ ในตำนานหรือนวนิยาย และสัตว์ในป่าหิมพานต์

นามป็นใหญ่ตั้งโดยยึดตามชื่อของเทพในตำนานหรือในนวนิยายที่รับรู้กันและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไปในสมัยนั้น ซึ่งอาจจะปรากฏในวรรณกรรมหรือในวรรณคดีที่สำคัญ ๆ ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งเทพเหล่านั้นมีอิทธิฤทธิ์ สามารถบันดาลให้เกิดความสุขและความทุกข์แก่มนุษย์ในโลกนี้ได้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงนำเอาอิทธิพลหรือพลังอำนาจของเทพเหล่านั้นมาตั้งเป็นชื่อของป็นใหญ่ดังนี้

- 5.1 **พลีอารักษ์** หมายถึง ป็นใหญ่ที่รบเพื่อชัยชนะสำหรับพลีกรรมแก่พระเสื้อเมือง
- 5.2 **ยักษ์ฉนิไลหาญ** หมายถึง ป็นใหญ่ที่รบเพื่อชัยชนะซึ่งตัวกระบอกมีความแข็งแกร่ง
- 5.3 **คนธรรพ์แผลงฤทธิ์** หมายถึง ป็นใหญ่ที่รบเพื่อชัยชนะประดุจฤทธิ์ของคนธรรพ์
- 5.4 **พระอินทร์คว่างจักรแก้ว** หมายถึง ป็นใหญ่ที่คุณสมบัติดุจฤทธิ์ของพระอินทร์
- 5.5 **ศิลปนารายณ์** หมายถึง ป็นใหญ่ที่รบเพื่อชัยชนะดุจฤทธิ์ของพระนารายณ์
- 5.6 **รวมสุรคว่างขวาน** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีคุณสมบัติดุจรวมสุรขว้างขวาน
- 5.7 **ยมบาลจับสัตว์** หมายถึง ป็นใหญ่ที่พลังประดุจมัจจุราชไล่จับหมู่มสัตว์ที่ตายแล้ว
- 5.8 **นารายณ์สังหาร** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีพลังดุจฤทธิ์ของพระนารายณ์สังหารศัตรู
- 5.9 **พระอิศวรปราบจักรวาล** หมายถึง ป็นใหญ่ที่พลังดุจพระอิศวรปราบจักรวาล
- 5.10 **นาคราชปราบพิษ** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีอำนาจทำลายดุจพญานาคพันไฟ
- 5.11 **ราหูทะเลคว่างจักร** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีพลังดุจฤทธิ์ของพระราหูขวางจักร
- 5.12 **มัจจุราชสังหาร** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีพลังดุจฤทธิ์มัจจุราชที่เป็นเพศฆาต
- 5.13 **นารายณ์ปราบยุค** หมายถึง ป็นใหญ่ที่พลังดุจฤทธิ์ของพระนารายณ์รักษาโลก

นามป็นใหญ่บางกระบอก ส่วนหนึ่งของชื่อได้รับการพระราชทานนามจากชื่อของเทพเจ้า, ยักษ์ ในตำนานหรือนวนิยาย และสัตว์ในป่าหิมพานต์ คือ **อารักษ์, ยักษ์ฉนิไล, คนธรรพ์, พระอินทร์, นารายณ์, รามสุร, ยมบาล, พระอิศวร, นาคราช, ราหู และ มัจจุราช** ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชื่อของ ผู้ที่มีอำนาจ มีพลัง มีอิทธิฤทธิ์ สามารถบันดาลทุกสิ่งได้สมดังความปรารถนา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงทรงนำมาเป็นส่วนประกอบในการพระราชทานนามป็นใหญ่ ให้มีอานุภาพดังเทพเจ้า หรือผู้มีฤทธิ์ที่ปรากฏในนวนิยาย คัมภีร์ตำนาน เป็นต้น

6. ตั้งโดยยึดตามชื่อของสัตว์ หรือภูตผีปีศาจ

นามป็นใหญ่ตั้งโดยยึดตามชื่อของสัตว์บางชนิดอาจจะมีอิทธิพลหรือเป็นเจ้าป่า แต่บางชนิดอาจจะเป็นสัตว์สวยงาม แต่แฝงไว้ซึ่งพลังอำนาจ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงนำเอาชื่อของสัตว์เหล่านั้นมาตั้งเป็นชื่อของป็นใหญ่ดังนี้

- 6.1 **ผีเสื้อสูบเลือด** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์ผีเสื้อที่สูบเลือดสัตว์หรือมนุษย์
- 6.2 **ปีศาจเขียดฉีกกิน** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์ปีศาจที่กินสัตว์หรือมนุษย์
- 6.3 **อินทรีกลืนช้าง** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์อินทรีที่กลืนกินช้างได้
- 6.4 **มารประโลย** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจในการทำลายล้างให้มารพ่ายแพ้ไปได้
- 6.5 **พญาสารทักค้าย** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์ช้างศึกทำลายค่ายของศัตรู
- 6.6 **เสือร้ายแผ่นทยาน** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์เสือร้ายที่ปราดเปรียว
- 6.7 **ราชสีห์ผลาญสัตว์** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์ราชสีห์เจ้าป่าที่จับกินสัตว์
- 6.8 **อสุรกายจับฟาด** หมายถึง ป็นใหญ่ที่พลังดุจฤทธิ์อสุรกายจับสัตว์หรือมนุษย์ฟาด
- 6.9 **มังกรใจกล้า** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์มังกรที่มั่งมัน และกล้าหาญ
- 6.10 **เหราใจร้าย** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์เหราที่มีความดุร้าย

นามป็นใหญ่บางกระบอก ส่วนหนึ่งของการชื่อได้รับการพระราชทานนามจากชื่อของสัตว์หรือภูตผีปีศาจ คือ ผีเสื้อ, ปีศาจ, อินทรี, มาร, พญาสาร, เสือร้าย, ราชสีห์, เหรา, มังกร, และอสุรกาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสัตว์หรือปีศาจที่มีพลังอำนาจในการทำร้ายผู้อื่นให้ได้ผลร้าย (ยกเว้นผีเสื้อ) เพราะฉะนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงทรงนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบนามป็นใหญ่ให้เป็นป็นที่มีชื่อสัตว์ร้ายหรือปีศาจร้ายที่น่าเกรงขามต่ออริราชศัตรู

7. ตั้งโดยยึดคุณสมบัติของป็นใหญ่นั้น ๆ

นามป็นใหญ่ตั้งโดยยึดตามคุณสมบัติของป็นใหญ่นั้น ๆ ว่ามีอำนาจหรือมีลักษณะอย่างไร อาจจะเป็นพลังของไฟ หรือกำลังการระเบิดทำลายล้าง เป็นต้น ฉะนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงนำเอาคุณลักษณะของป็นใหญ่เหล่านั้นมาตั้งเป็นชื่อของป็นใหญ่นี้

- 7.1 **แมน่แทงทวน** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีอำนาจการยิงซึ่งแมน่ยาวดุจแทงด้วยทวน
- 7.2 **ป้อนตันหักคอเสือ** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีอำนาจมากแม้จะป้อนตันแต่จับเสือได้
- 7.3 **ลอยชายเข้าวัง** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีอำนาจทำลายได้รับชัยชนะกลับสู่เมือง
- 7.4 **กำลังเพ็ชชิง** หมายถึง ป็นใหญ่ที่มีพลังดุจฤทธิ์พิชเพชรหิงซึ่งเป็นไม้มงคล
- 7.5 **ไตรภพพ่าย** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจทำลายล้างไตรภพให้พ่ายแพ้ไปได้
- 7.6 **กำลังอวตาร** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจดุจฤทธิ์เทพเจ้าที่อวตารลงมาปราบมาร
- 7.7 **ปรปักษ์เป็นจุล** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจในการทำลายอริราชศัตรูให้เป็นจุล
- 7.8 **พลิกพสุธาหางย** หมายถึง ป็นใหญ่ที่อำนาจทำลายและพลิกแผ่นดินให้หางยได้

7.9 กวาดพสุธา หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีพลังอำนาจกวาดล้างพสุธาให้หมดจดจากศัตรู

7.10 หักเมืองมาร หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีพลังอำนาจทำลายล้างและยึดเมืองมารได้

7.11 ล่มไกรลาส หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีพลังอำนาจในการทำลายล้างเขาไกรลาสได้

7.12 อวตารผลาญราพณ์ หมายถึง ปืนใหญ่ที่อำนาจดุจพระรามลงมาปราบยักษ์

7.13 ถอนพระสุเมรุ หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีอำนาจถอนเขาพระสุเมรุให้เคลื่อนย้ายได้

7.14 มหาฤกษ์ หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีอำนาจมาก มีอายุนาน

7.15 มหาชัย หมายถึง ปืนใหญ่ที่มีอำนาจและได้รับชัยชนะอย่างยิ่งใหญ่

นามปืนใหญ่บางกระบอก ส่วนหนึ่งของชื่อได้รับการพระราชทานนามโดยยึดตามคุณสมบัติของปืนใหญ่ ว่ามีศักยภาพหรือมีอำนาจที่เคยใช้แล้วมีลักษณะเป็นอย่างไร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ก็พระราชทานนามตามอำนาจของปืนใหญ่กระบอกนั้น เช่น ป้องตันหักคอเสือ, ไตรภพพ่าย, ประปักษ์เป็นจุล, หักเมืองมาร, ล่มไกรลาส, และ ถอนพระสุเมรุ เป็นต้น

8. ตั้งโดยยึดคุณธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

นามปืนใหญ่ตั้งโดยยึดตามคุณธรรมและหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา เพื่อมีลักษณะอ่อนโยนหรือเป็นธรรม แม้ปืนใหญ่นั้นจะมีวัตถุประสงค์ตรงกันข้ามกับหลักธรรม แต่ปลายทางการใช้ปืนใหญ่ก็เพื่อรักษาพระศาสนาหรือผดุงคุณธรรม ฉะนั้น พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 จึงนำเอาคุณธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาตั้งเป็นชื่อของปืนใหญ่นี้

8.1 รักษาพระศาสนา หมายถึง ปืนใหญ่ที่รบเพื่อช่วยชนะรักษาพระพุทธศาสนา

8.2 สัมมาทิฐิ หมายถึง ปืนใหญ่ที่รบเพื่อช่วยชนะพิทักษ์ความเห็นให้ตรงกัน

นามปืนใหญ่บางกระบอก ส่วนหนึ่งของชื่อได้รับการพระราชทานนามโดยยึดตามหลักธรรมที่สำคัญในพระพุทธศาสนา หรือตั้งเพื่อวัตถุประสงค์หลักในการรบคือเพื่อรักษาชาติพระพุทธศาสนา และพระมหากษัตริย์ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ก็พระราชทานนามตามอำนาจของปืนใหญ่กระบอกนั้น เช่น สัมมาทิฐิ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำคัญอันเป็น 1 ใน 8 ของ “มรรคมงคล 8” ทั้งนี้อาจจะเพื่อเสริมความเป็นสิริมงคลให้ปืนใหญ่กระบอกนั้นโดยอ้างอิงอำนาจแห่งพระพุทธศาสนาให้ปืนใหญ่มีพลังอำนาจ เอาชนะศัตรูในการรบครั้งนั้นได้

บทสรุป

การใช้ภาษาไทยในการสร้างนามป็นใหญ่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ถือว่ามีความอลังการด้านการสรรคำและสร้างคำให้มีลักษณะเฉพาะตัวและมีความหมายที่น่าเกรงขามสำหรับศัตรูด้วยภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ พร้อมกับความสัมผัสคล้องจอง โดยมีลักษณะการใช้ภาษาพอสรุปได้ดังนี้

1. ใช้คำยืมภาษาต่างประเทศประสมกับคำไทย หรือใช้คำยืมภาษาต่างประเทศทั้งหมด
2. ขนานนามป็นใหญ่แล้วสำเร็จรูปเป็น “วลี”
3. ขนานนามป็นใหญ่โดยการเล่นพยัญชนะให้มีความไพเราะ
4. ขนานนามป็นใหญ่โดยการใช้คำประสมเป็นหนึ่งของชื่อ
5. ขนานนามป็นใหญ่โดยมีการใช้คำสัมผัสเพื่อให้มีความไพเราะ
6. ขนานนามป็นใหญ่โดยมีการใช้คำสัมผัสระหว่างวรรค (กระบอก) เพื่อให้มีความไพเราะ
7. ขนานนามป็นใหญ่โดยมีการเขียนคำที่แตกต่างกับคำที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

ทัศนคติในการขนานนามป็นใหญ่ทั้งหมดนั้น จัดตามภาษาที่ใช้ในการนำมาตั้งเป็นชื่อเพื่อให้่ายต่อการศึกษาดังนี้

1. ตั้งตามประวัติการศึกสงคราม
2. ตั้งโดยยึดตามชื่อของตัวละครและอาวุธที่สำคัญในวรรณคดีเด่น
3. ตั้งโดยยึดตามชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีสัมพันธ์ไมตรี
4. ตั้งโดยยึดตามชื่อของปรากฏการณ์ตามธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของมนุษย์
5. ตั้งโดยยึดตามชื่อของเทพ, ยักษ์ ในตำนานหรือนวนิยาย และสัตว์ในป่าหิมพานต์
6. ตั้งโดยยึดตามชื่อของสัตว์ หรือภูตผีปีศาจ
7. ตั้งโดยยึดคุณสมบัติของป็นใหญ่นั้น ๆ
8. ตั้งโดยยึดคุณธรรมและหลักธรรมในพระพุทธศาสนา

นามป็นใหญ่ทั้ง 91 กระบอก ที่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แต่ได้มีการพระราชทานนามในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 นั้น หากมองในแง่ของความงามด้านภาษา จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพและพระปรีชาสามารถในการสรรคำเพื่อขนานนามป็นใหญ่ทั้งใหม่และเก่า โดยคำที่ใช้ขึ้น จะมีลักษณะสั้น หากสร้างใหม่และมีลักษณะสัมผัสคล้องจองกัน และความหมายจะบ่งบอกชัดเจนว่าป็นใหญ่กระบอกนั้นมีพลังอำนาจในการทำลายล้างหรือมีคุณสมบัติอย่างไร

ซึ่งผู้เขียนบทความมองว่า ชื่อปืนใหญ่ที่ได้พระราชทานนามไว้นั้น เป็นการ “ตัดไม้ข่มนาม” ด้วยภาษาที่ฟังแล้วน่าเกรงขาม เหล่าทหารหาญผู้ใช้ปืนใหญ่เป็นอาวุธคู่กองทัพสยามก็มีกำลังใจ และมีความฮึกเหิม มีความเชื่อมั่นว่า ปืนใหญ่ที่ใช้ในการทำศึกสงครามแต่ละกระบอก มีเทพดาอารักษ์ คอยช่วยเหลือ เวลาทำศึกสงครามหรือยิงไปแต่ละครั้ง อาจจะทำให้ข้าศึกเกรงกลัว และพ่ายแพ้ไปในที่สุด

นอกเหนือจากนี้ ปืนใหญ่บางกระบอก หากพิจารณาจากชื่อแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงยุคทองแห่งวรรณกรรมและวรรณคดีที่ถูกถ่ายทอดลงมาสุนามปืนใหญ่ทั้งขุนช้างขุนแผน รามเกียรติ์ เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ถึงที่มาด้วยว่าได้มาจากที่ใด นอกเหนือจากนี้ นามปืนใหญ่บางกระบอกยังบอกที่มาด้วยว่าใครเป็นผู้นำมาถวาย เช่น พญาตานี แก้วมลายู เป็นต้น อีกทั้งบางกระบอกแม้วัตถุ จะเป็นศาสตราวุธ แต่ชื่อมีความเมตตา มีหลักธรรมแฝงไว้ เพื่อให้เห็นว่าการใช้ปืนใหญ่กระบอกนั้น เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยมิใช่เพื่อการสงครามเท่านั้น

References

- Mankhong, S. (2013). *His Majesty King Pinglao's history*. Bangkok: Plik Wan Graphic Co., Ltd.
- Na nakhorn, P. (2004). *The Explanation of the Sukhothai period stone inscription*. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University.
- National Library, The Fine Arts Department. (2010). *3 Testimonies in Ayutthaya Chronicles*. Bangkok: Saengdao Press.
- Office of the Royal Society. (2013). *The Dictionary of the Royal Institute of Thailand 2011 for The Royal Decree on the Occasion of the 7th Anniversary Birthday of His Majesty the King, December 5, 2011*. Bangkok: Office of the Royal Society.
- Thonglor, K. (2009). *Principles of Thai Language*. Bangkok: Ruamsarn (1977) Co., Ltd.
- Wangsapaha, S. (2007). *Ancient artillery in Thai history*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary for Defense.